

Woordenschat en lectuur

prof. dr. Katja De Herdt – katja.deherdt@ugent.be
Nascholing *Res, non verba*. Universiteit Gent, 23/01/2019

Beknopte literatuurlijst

- CARLON, J. (2017). Quomodo dicitur? The Importance of Memory in Language Learning. *Teaching Classical Languages* (7:2), 109-135.
[\[http://tcl.camws.org/sites/default/files/TCL%207.2%20Carlon.pdf\]](http://tcl.camws.org/sites/default/files/TCL%207.2%20Carlon.pdf)
- DAUM, M. (2016). Wortschatz und Lehrbuch. Ein Kriterienkatalog für die Wortschatzkonzeption in Lateinlehrwerken. *Ars Didactica* 2. Speyer: Kartoffeldruck-Verlag.
- FLORIAN, L. (2017). So übersetzen Schüler wirklich. Vandenhoeck & Ruprecht.
- NICKEL, R.. (1999) Wortschatzarbeit – *wie, warum, wozu*. *AU* 4, 3-11.
- SCHIROK, E. (2014). Wortschatzarbeit. In M. Keip & T. Doepner, *Interaktive Fachdidaktik Latein*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2014, 13-34.
- THIENPOND, D. (2018) De evaluatie van tekstbegrip in niet-behandelde teksten Latijn in de tweede en derde graad van het secundair onderwijs. Universiteit Gent, onuitgegeven masterscriptie.
- UTZ, C. Mutter Latein und unsere Schüler. Überlegungen zur Umfang und Aufbau des Wortschatzes. In P. Neumann, *Antike Literatur, Mensch, Sprache, Welt*, München 2000, 146-172. online via <http://www.stilus.nl/woorden/#achtergrond>
- UTZ, C. (2017 [2001]). Adeo NORM. Das lateinische Basisvokabular. Bamberg: C.C. Buchner.
- VANHEULE, J. (2018). Latijnse woorden: blokken of inoefenen? Een onderzoek naar de effectiviteit en de evaluatie van de paired-associate-methode en de involvement-load-methode bij Latijnse woordenschatverwerving en –herhaling. *Kleio* (47, 4), 148-167. Integrale scriptie via www.scriptiebank.be
- VAN DER PLAAT, A. (2015). Woordenschatverwerving Grieks (en Latijn). De optimalisering van het vocabulaire met het oog op het onderwijs in het Grieks. *Lampas* (48), 263-277.
- www.addisco.nl

brainstorm “basisvocabulary”

scribere – transportare – vulnerare – interdum – imminere – senator – pelagus – antequam – mundus – nonne - familia

“Wortschatzarbeit” vor, tijdens, na de lectuur: ter inspiratie - Schirok (2014: 21)

Einführungsmöglichkeiten	Beispiele
lateinische Umschreibung (Paraphrase)	<i>homo ignotus: vir, quem antea numquam vidisti</i>
Synonyme (Wortfelder)	<i>quaerere ≈ interrogare</i> <i>quod ≈ quia</i>
Antonyme Oppositionen	<i>parvus ↔ magnus</i> <i>parentes ↔ liberi</i>
Ableitung (Lexemfelder)	<i>virtus</i> (zum <i>vir</i> gehörig) <i>fortitudo</i> (Substantiv zu <i>fortis</i>) <i>agitare</i> (Intensivum zu <i>agere</i>)
Zusammensetzung; Segmentierung von Bedeutungselementen (Lexem, Präfix, Suffix = Morphemfelder)	<i>beneficium</i> (aus <i>bene</i> u. <i>facere</i>) <i>in-ustus</i> ; <i>in-ire</i> <i>ab-esse</i> ; <i>ad-esse</i> <i>laud-a-bilis</i>
Etymologie	<i>fatum, fari, fas</i>
Anknüpfen an Fremdwörter, Lehnwörter, Fremdsprachen, lateinische Sentenzen	<i>regio</i> > Region <i>murus</i> > Mauer <i>opinio</i> > F: l'opinion; E: opinion <i>errare humanum est</i>
deiktische, mimische, gestische Verfahren	<i>fenestra – porta, hic – ille</i> <i>ego sum magister, vos estis discipuli</i> <i>ridere ↔ lacrimare</i> <i>tristis sum ↔ laetus (a) sum</i>
Vormachen, Spielen	<i>video, sto, sedeo, audio, lego</i> szenisches Spiel (Dialoge bes. geeignet) einer (älteren oder aus der Klasse ausgewählten) Schülergruppe, auch im Sinne von Lernen durch Lehren
Piktogramm, Symbol, Skizze, Bild, Zeichnung	<p><i>epistula</i></p> <p><i>canis</i></p> <p><i>manus dextra</i></p> <p><i>magnus maior maximus</i></p> <p><i>ex(ire)</i></p> <p><i>in(ire)</i></p> <p><i>per(ire)</i></p> <p><i>pauci homines</i></p> <p><i>multi homines</i></p>
Gegenstände, Requisiten	<i>toga, fibula, liber, stilus, pecunia</i>

“Too often teachers assume that the only way to instruct Latin vocabulary is with English equivalents and derivatives. While this is one way, it is far from the only way. Teachers can and should use a multitude of approaches, including: images, TPR, TPRS, meaning-focused input and output” (Carlson 2017: 122)

Zinvolle tekstannotaties voorzien. Een goed voorbeeld, en een slecht

Je krijgt niets cadeau | Xenofoon, *Απομνημονεύματα Σωκράτους*, II.1.28

1	Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἀνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδῶσιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως εἶναι σοὶ βούλει,	ἡ ἐπιμελεία, -ας: <i>zatl</i> εἴτε = εἶ + τε ἴλεως, -ως, -ων: gunstig gezind βούλει = βούλη
5	θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον, εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμῆς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελιτέον,	θεραπεύειν, -ω: <i>zatl</i> -τεος, -α, -ον: verbaaladjectief ἀγαπᾶν, -ᾶ: <i>zatl</i> εὐ-εργετεῖν, -ᾶ: <i>zatl</i>
10	εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὐ ποιεῖν, εἴτε γῆν βούλει σοὶ καρποὺς ἀφθόνοους φέρειν, τὴν γῆν θεραπευτέον,	ἀξιῶν, -ᾶ: verlangen ἐπι + dat.: op grond van, wegens ὁ καρπός, -οῦ: <i>zatl</i> ἀφθόνος, -ος, -ον: overvloedig

Caesar, DBG V.44. Erant in ea legione fortissimi viri, centuriones, qui primis ordinibus appropinquarent¹, Titus Pullo et Lucius Vorenus. Hi perpetuas² inter se controversias³ habebant, uter alteri anteferretur⁴, omnibusque annis de locis⁵ summis simultatibus⁶ contendebant. Ex his Pullo, cum acerrime ad munitiones⁷ pugnaretur, "Quid dubitas," inquit, "Vorene? aut quem locum⁸ tuae probandae⁹ virtutis exspectas? hic dies de nostris controversiis iudicabit." Haec cum dixisset, procedit extra munitiones quaeque hostium pars confertissima¹⁰ est visa, irrumpit¹¹. Ne Vorenus quidem¹² tum sese¹³ vallo continet, sed omnium veritus¹⁴ existimationem¹⁵ subsequitur¹⁶. Mediocri¹⁷ spatio relicto, Pullo pilum in hostes immittit atque unum ex multitudine procurrentem traicit; quo percusso exanimatoque¹⁸, hunc scutis¹⁹ protegunt hostes, in illum universi tela coniciunt²⁰ neque dant progrediendi facultatem. Transfigitur scutum Pulloni et verutum²¹ in balteo²² defigitur²³. (...)

¹ primis ordinibus appropinquare (hier): de bevordering tot primipilus naderen, d.w.z. de belangrijkste van de 60 centuriones in een legioen

² perpetuus, a, um: voortdurend

³ controversia, ae: twist

⁴ anteferre: verkiezen

⁵ locus, i: positie

⁶ simultas, tatis: najver

⁷ munitio, onis: vestingwerk, schans

⁸ locus, i: plaats, gelegenheid

⁹ tuae probandae virtutis: 'om jouw moed te bewijzen'

¹⁰ confertus, -a, -um: opeengepakt, dicht opeengedrongen

¹¹ irrumpere, o: losstormen op

¹² ne ... quidem: (van zijn kant) ook niet

¹³ sese: zich

¹⁴ veritus: vrezend voor

¹⁵ existimatio, onis: mening

¹⁶ subsequi, or: op de voet volgen

¹⁷ mediocris, -is, -e: middelgroot, gering

¹⁸ exanimare, o = occidere

¹⁹ scutum, i: schild

²⁰ conicere, io: toewerpen

²¹ verutum, i: werpspies

²² balteus, i: wapengordel

²³ defigitur: 'blijft steken in'

Een evaluatie NBT die « actieve woordenschatbeheersing » stimuleert (Nicholas Van Laerhoven, overgenomen uit Thienpondt 2018, bijlage 1)

Verg., Aen., IV, 648 – 666: Afscheid van het leven

Hic, postquam Iliacas vestes notumque cubile⁴
conspexit, paulum lacrimis⁵ et mente⁶ morata⁷

650 incubuitque⁸ toro dixitque novissima verba

32. Hic is hier een bijwoord. Waar verwijst hic naar? /1

_____

33. postquam: tot welk woord moet je lezen om de woordgroep af te ronden die door dit woord wordt ingeleid? Noteer het woord. /1

_____

34. conspexit: Wat bemerkt Dido? Noteer de Latijnse woorden en vertaal ze. /2

_____

35. Noteer waarom deze dingen daar liggen (Tip: inleiding!) /1

_____

36. toro: Haal de betekenis uit de context. Noteer de betekenis. /1

_____

37. Welke betekenis is in deze context synoniem voor 'novissima'? Omcirkel het juiste antwoord. /1

recentissima – ultima – sequentia – irata

38. dixitque novissima verba: Wat verwacht je na deze woorden? /1

_____

651 "Dulces exuviae, dum fata⁹ deusque sinebat,
accipite hanc animam meque his exsolvite curis.

39. Dido spreekt hier de 'exuviae' aan, een woord dat het synoniem is van een ander woord uit 648 – 650. Noteer het juiste woord uit 648 – 650. /1

_____

40. Sinebat: noteer de tijd; /1

_____

41. 652: dit vers valt uiteen in twee delen. Zet een || waar de splitsing is. /1

42. Duid in twee kleuren aan welke woorden bij mekaar horen. /2

43. Wat vraagt Dido in v. 652? /2

_____

_____

⁴ cubile, is, o. = lectus, rēs in quā dormis.

⁵ lacrima est gutta aquae quam facis quendō flēs, cum tristis es.

⁶ lacrimis et mente = lacrimāns et cōgitāns

⁷ morata = morata est < morari

⁸ incumbere, incumbō, incubui: se in lectō iacere

⁹ dulces dum fata...